

<p>הנחיית פרקליט המדינה מספר 2.26 – מדיניות העמדה לדין וענישה של הורים וקרובי משפחה בגין גרימת מוות ברשלנות של בני משפחתם או בגין פגיעה קשה ברשלנות בבני משפחתם</p>	<p>הנחיות פרקליט המדינה</p>
<p>ג' טבת תשע"ז, 1 ינואר 2017</p>	

2.26 – מדיניות העמדה לדין וענישה של הורים וקרובי משפחה בגין גרימת מוות ברשלנות של בני משפחתם או בגין פגיעה קשה ברשלנות בבני משפחתם

מטרתה של הנחיה זו היא להתוות את מדיניות התביעה בשיקולי העמדה לדין של הורים וקרובי משפחה אחרים שגרמו למות בני משפחתם ברשלנות, כתוצאה מתאונת דרכים, שכחת ילד קטן ברכב, טביעתו וכדומה.

הוראות ההנחיה מתמקדות בהורה שגרם למות ילדו, ויש ליישמן בהתאמה ובשינויים המתחייבים, על קרובי משפחה אחרים שגרמו למות בני משפחתם, או שפעלו ברשלנות שגרמה לפגיעה חמורה בילד או בקרוב משפחה אחר, אף אם האירוע לא הסתיים במוות.

חלק כללי

1. שאלת העמדתם לדין של הורים בגין גרימת מוות ברשלנות של ילדיהם מציבה בפני התביעה את אחת הדילמות הקשות המובאות להכרעה. מחד גיסא, אובדן חיי אדם בשל התנהגות רשלנית והצורך בהטמעת נורמות התנהגותיות ראויות מקימים אינטרס ציבורי בהעמדה לדין. מאידך גיסא, מדובר בטרגדיות אישיות קשות המלוות בתחושת אובדן, ייסורי מצפון ולעתים אף בושה, המלוות את ההורה כל חייו. במקרים רבים, מות הילד אף מביא לשבר אישי, משפחתי, תעסוקתי ונפשי. בכל אלו יש כדי להשליך על מדיניות ההעמדה לדין והענישה של רשות התביעה, כפי שיפורט בהנחיה זו.

המסגרת החוקית

2. להלן סעיפי החיקוק העיקריים הרלוונטיים להנחיה זו:

ס' 304 לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן: "חוק העונשין") שעניינו "גרימת מוות ברשלנות" קובע:

"הגורם ברשלנות למותו של אדם, דינו – מאסר שלוש שנים".

ס' 64 לפקודת התעבורה, התשכ"א-1961 שעניינו "גרימת מוות בנהיגה רשלנית" קובע:

"העובר עבירה לפי סעיף 304 לחוק העונשין, תשל"ז-1977, תוך שימוש ברכב, דינו – מאסר שלוש שנים ולא פחות משישה חודשים; אולם רשאי בית המשפט, אם ראה שהנסיבות מצדיקות זאת, שלא לפסוק מאסר מינימום כאמור מטעמים שיפרש בפסק הדין".

סעיף 323 לחוק העונשין שעניינו "חובת הורה או אחראי לקטין" קובע:

"הורה או מי שעליו האחריות לקטין בן ביתו, חובה עליו לספק לו את צרכי מחייתו, לדאוג לבריאותו ולמנוע התעללות בו, חבלה בגופו או פגיעה אחרת בשלמו ובבריאותו, ויראוהו כמי שגרם לתוצאות שבאו על חייו או על בריאותו של הקטין מחמת שלא קיים את חובתו האמורה".

סעיף 337 לחוק העונשין שעניינו "הפרת חובה של הורה או אחראי" קובע:

המפר ללא הצדק כדין את חובתו לספק לפלוגי צרכי מחיה, או לדאוג לבריאותו ולמנוע התעללות בו, חבלה בגופו או פגיעה אחרת בשלמו ובבריאותו, ומסכן או עלול לסכן בכך את חייו, או פוגע או עלול לפגוע בכך בבריאותו פגיעת קבע, דינו – מאסר שלוש שנים.

סעיף 340 לחוק העונשין שעניינו "סכנה לילדים" קובע:

"המשאיר או מפקיר דבר במקום שיש לילדים גישה אליו, ויש יסוד סביר להניח שילדים ישחקו בדבר או יטפלו בו בדרך אחרת, ושבעשותם כן הם עלולים להיזק בבריאותם או לסכן חייהם, ואינו נוקט אמצעי זהירות סבירים כדי למנוע תוצאות כאלה, דינו - מאסר שנה".

סעיף 341 לחוק העונשין שעניינו "חבלה ברשלנות" קובע:

"העושה מעשה שלא כדין, או נמנע מעשות מעשה שחובתו לעשותו, והמעשה או המחדל אינם מן המפורטים בסעיפים 338 עד 340, ונגרמה בהם חבלה לאדם, דינו - מאסר שנה".

סעיף 361 לחוק העונשין שעניינו "השארת ילד בלא השגחה או במטרה לנטשו" קובע:

"המשאיר ילד שטרם מלאו לו שש שנים בלא השגחה ראויה, ובכך מסכן את חיי הילד או פוגע או עלול לפגוע פגיעה ממשית בשלומו או בבריאותו, דינו – מאסר שלוש שנים; עשה כן ברשלנות, דינו – מאסר שנה; עשה כן במטרה לנטוש את הילד, דינו – מאסר חמש שנים".

התווית מדיניות התביעה

3. תובע השוקל העמדה לדין של הורה בגין גרימת מותו של ילדו ברשלנות ייתן משקל במסגרת שיקולי "העניין לציבור שבהעמדה לדין" לתוצאות הקשות של האירוע על ההורה כמפורט לעיל.
4. בנוסף, יינתן משקל לכך ששיקולי הרתעה אישית וגמול במקרים קשים אלו, מטבע הדברים, בעלי משקל נמוך.
5. יחד עם זאת, אל מול שיקולים ייחודיים אלו להימנע מהעמדה לדין, קיימים גם שיקולים נוגדים העשויים להצדיק העמדה לדין של הורה, שבראשם קידום סטנדרט התנהגותי ראוי והרתעת הרבים מפני התנהגות רשלנית מסכנת חיים (כדוגמת שימוש רשלני בכלי רכב; הותרת תינוק באמבטיה ללא השגחה; העדר השגחה מספקת על ילד בסביבת בריכה, ים או מקווה מים אחר; הותרת ילד ברכב סגור; ועוד).
6. להלן תובא מדיניות התביעה הכללית בשלושה סוגים מרכזיים של גרימת מוות ברשלנות על ידי הורים תוך מיפוי השיקולים המשותפים והייחודיים לכל סוג בנפרד. יצוין כי שיקולים אלו עשויים, בשינויים המתחייבים, להתקיים גם במקרי גרימת מוות ברשלנות על ידי הורה שנסיבות התרחשותם שונות (כדוגמת נפילה מגובה עקב העדר השגחה מספקת וכדומה).

גרימת מוות ברשלנות על ידי הורה בתאונת דרכים

7. תאונות הדרכים הן תופעה שכיחה המביאה לפגיעה קשה בגוף ובנפש. בשל כך, ככלל, קיים אינטרס ציבורי מובהק במדיניות אכיפה מחמירה ובהעמדה לדין בעבירות תעבורה מסכנות חיים בכלל, ועבירות הגורמות למות אדם בפרט.¹

8. לפיכך, ועל אף האפיונים הייחודיים של גרימת מוות ברשלנות על ידי הורה כתוצאה מתאונת דרכים, ייטה תובע להעדיף את האינטרס הציבורי שבהעמדה לדין, וזאת הן בשל האינטרס הציבורי שבמאבק בתופעת תאונות הדרכים, והן, בעיקר, בשל החשש להישנות עבירה של נהיגה פרועה ו/או רשלנית. במקרים אלו קיים צורך להביא לשלילת רישיון הנהיגה מהנהג, לתקופה של שנים אחדות או אף לצמיתות. ככלל, בשל הוראות סעיף 67ג' לחוק סדר הדין הפלילי, לא ניתן להביא לתוצאה זו בלא הגשת כתב אישום. במקרה שכזה, הביטוי לנסיבות החריגות המתוארות לעיל של אירוע כזה יינתן בשיקולי הענישה.

9. החלטת תובע להימנע מהגשת כתב אישום במקרה שכזה תעשה כחריג, למשל, בהתקיים אחת הנסיבות הבאות (אין מדובר ברשימה ממצה):

- (1) קיומה של פגיעה גופנית או נפשית חמורה בנהג עצמו כתוצאה מהתאונה;
- (2) קיומה של רשלנות במדרג נמוך מצד הנהג;
- (3) קיומו של אינטרס ציבורי נמוך יחסית בהעמדה לדין, בשל גילו, מצב בריאותו או מאפיינים אחרים ייחודיים של הנהג.²

יובהר עם זאת כי גם בהתקיים אחת מהנסיבות דלעיל, יש לשקלל את כלל נסיבות האירוע, ובמקרה שקיימות נסיבות מחמירות יש לבחון אם אין בהן כדי להטות את הכף לכיוון הגשת כתב אישום.

¹ לעניין תיקי תאונות דרכים קטלניות ראה השיקולים הרלוונטיים להנחיה זו המופיעים בהנחית פרקליט המדינה שמספרה 2.1.

² ראה לדוגמה, ע"פ 570/07 חיים בן הרוש נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו, 07.05.2007): "לקולה התחשב בית המשפט בגילו הצעיר של המערער, בעברו הנקי ובנסיבותיו האישיות והמשפחתיות כפי שתוארו בתסקיר שירות המבחן, ובתוכן אף היותו אב לילד כבן שנה בעת מתן גזר הדין. כן נתן בית המשפט דעתו למצבו הנפשי של המערער, כנזכר מעלה, לעינוי הדין עקב תיקון כתב האישום והעברת התיק לבית המשפט המחוזי כשישה חודשים לאחר שהוגש לבית המשפט לתעבורה."

10. במקרה שבתאונה קופחו באשמת הנהג חייהם של אנשים נוספים שאינם קרובי משפחה של הנהג מקרבה ראשונה או שאלה נפגעו קשה, תפעל התביעה על פי הכללים המקובלים.

11. מצא תובע כי נסיבות העניין מצדיקות שלילת רישיון של ההורה, תשקול התביעה הגשת כתב אישום גם אם התקיימו הנסיבות שנמנו בסעיף 9 לעיל, במטרה שיתאפשר לגזור עונש של שלילת רישיון כאמור. ככלל, אין מקום לשקול במקרה שכזה הסדר מותנה בהתאם לסעיף 67 לחסד"פ, שכן סעיף זה מגביל את תקופת הפסילה המקסימלית לשנה בלבד.

12. במקרים מתאימים, לאחר הגשת כתב אישום, אם הוגשה בקשה לעיכוב הליכים, יש לשקול בחיוב הסכמה לקבלת הבקשה בכפוף לשלילת רישיון ממושכת או לצמיתות, אם נמצא שיש בכך, בנסיבות העניין, כדי להגשים את האינטרס הציבורי.

הותרת ילד לבדו ברכב

13. הותרת ילד לבדו ברכב המביאה למותו, עשויה לגבש עבירה של גרם מוות ברשלנות.

14. במרבית המקרים, ובהעדר תשתית ראייתית סותרת, המדובר באירוע טרגי שמקורו בהיסח דעת או חוסר שימת לב מצד ההורה.

15. בהתאם לשיקולים הכלליים המפורטים לעיל, במקרה של מות הילד, ככלל, לא יועמד ההורה לדין, להוציא מקרה של רשלנות ברף גבוה, כדוגמת הותרת הילד ברכב מתוך כוונה להשאירו שם לפרק זמן משמעותי ושכחתו לאחר מכן, שאזי תישקל העמדה לדין לפי מכלול הנסיבות.

טביעה

16. ייתכנו נסיבות שבהן הטביעה ארעה כתוצאה מהיסח דעת רגעי המבסס רשלנות ברמה נמוכה יחסית, ומנגד, ייתכנו נסיבות שבהן הטביעה ארעה כתוצאה מרשלנות ברף גבוה. כך הדבר למשל כאשר הורה נכנס באופן מודע למצב דברים מסוכן, כגון רחצה בחוף ים אסור לרחצה; הותרת ילד קטן בסביבת בריכת שחיה (או מקווה מים אחר) ללא השגחה

(ובמיוחד בבריכה שאין בה מציל); הותרת תינוק באמבטיה ללא השגחה וללא התקן מיוחד; ועוד.

17. ככלל, מצא תובע כי מדובר ברשלנות שאינה ברף גבוה, ייתן משקל משמעותי להשלכות הקשות של מות הילד על ההורה החשוד וימנע מהעמדתו לדין. כלל זה שונה מהכלל שנקבע לגבי תאונות דרכים, נוכח השונות שבמידת הנפיצות ומידת הרשלנות המאפיינת מקרים אלו ביחס לתאונות הדרכים, וכן, נוכח הצורך הנפוץ בשלילת רישיון נהיגה מנהגים שרשלנותם גרמה למוות. מאידך, מצא תובע כי התנהגות ההורה עולה כדי רשלנות ברף גבוה, ישקול אם להעמידו לדין, לפי מכלול הנסיבות.

18. מידת רשלנותו של ההורה במקרה של טביעה תקבע, בין היתר, על פי הפרמטרים הבאים (אין מדובר ברשימה ממצה):

- (1) **גילם של הקטינים** – ככל שמדובר בילד רך בשנים, כך גוברת חובת ההורה לקיים השגחה צמודה וקפדנית;
- (2) **מקום הרחצה** – האם דובר במקום רחצה מוכרז בו פועלים שירותי הצלה, וקיימים שלטי הכוונת התנהגות, אם לאו;
- (3) **שעת הרחצה** – האם דובר ברחצה בשעות מותרות, האם התקיימה השגחה מוגברת ומותאמת מצד ההורה בשעות החשיכה וכדומה;
- (4) **הכשרה בשחייה** – האם דובר בילד שהינו בעל כישורי שחיה, אם לאו;
- (5) **עזרי בטיחות** – האם ההורה וידא קיומם של עזרי בטיחות כדוגמת מצופים טרם כניסת הילד למים, אם לאו;
- (6) **משך הזמן** שבו לא התקיימה השגחה מצד ההורה וכן הריחוק הגאוגרפי בין מיקום הימצאות ההורה לבין הילד;
- (7) כאשר התביעה ארעה **בבריכה פרטית** יש לבחון את מידת השליטה של ההורה על תנאי הבטיחות במקום והתאמת השגחתו לתנאים אלו. ככל שמדובר בבריכה המצויה בבעלות ובשליטה של ההורה, יינתן משקל לאמצעי הבטיחות והמניעה מפני טביעה שהותקנו במקום.

הסדר מותנה

19. יתכנו נסיבות בהתאם להנחיה זו שבהן האינטרס הציבורי יצדיק הימנעות מהגשת כתב אישום ובמקומו תוצדק הגעה להסדר מותנה. יתרונו של הסדר מותנה במקרה של גרימת מוות ברשלנות על ידי הורה הנו, בין היתר, היותו אמצעי מדוד הנותן ביטוי ראוי ומאוזן לכלל השיקולים הייחודיים המתקיימים במקרים אלו, כמפורט בהנחיה זו.

הגורם המחליט אם להעמיד לדין

20. החלטת תובע להגיש או להימנע מהגשת כתב אישום נגד הורה במקרים המתוארים בהנחיה זו, תעשה באישור פרקליט מחוז או משנהו.

שיקולי ענישה

21. הורשע הורה בגין גרימת מוות ברשלנות של ילדו, ייתן התובע משקל של ממש לנסיבות הייחודיות הנובעות מאירוע טרגי זה בעת גיבוש עמדתו העונשית.

22. במסגרת זו, יטה התובע שלא לבקש עונש מאסר לריצוי מאחורי סורג ובריח, ואף לא עונש מאסר שירוצה בעבודות שירות, להוציא אם נתקיימו נסיבות חריגות ומיוחדות המצדיקות זאת, כדוגמת רשלנות ברמה גבוהה במיוחד. דרישת עונש מאסר בפועל או בעבודות שירות, טעונה אישור של פרקליט מחוז, או משנהו.